

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ต้องการศึกษารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ด้านกระบวนการผลิตของกลุ่ม OTOP ที่น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่คุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์ ประเมิน ปัจจัยแห่งความสำเร็จ กระบวนการผลิตที่เหมาะสมของกลุ่ม OTOP และสร้างรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ด้านกระบวนการผลิตของกลุ่ม OTOP ที่น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่คุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน ประชากรที่ใช้ในการสัมภาษณ์ครั้งนี้ คือ กลุ่มผู้ผลิตสินค้า หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ในอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม ขึ้นทะเบียนไว้กับกรมพัฒนาชุมชนจำนวน 30 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ขั้นตอนที่ 1 ใช้แบบ สัมภาษณ์ ขั้นตอนที่ 2 ใช้การประชุมกลุ่มย่อย ดังรายการต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

ผลจากการสัมภาษณ์

5.1.1 ด้านการผลิต ผลิตภัณฑ์และความเข้มแข็งของชุมชนเกี่ยวกับการผลิต พบมากคือการผลิตไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมีศักยภาพการผลิตสามารถผลิตซ้ำได้ในปริมาณและคุณภาพเดิม แหล่งที่มาของวัตถุดิบใช้วัตถุดิบภายในประเทศทั้งหมด

5.1.2 ผลิตภัณฑ์และความเข้มแข็งของชุมชน เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ในรอบ 1 ปี ที่ผ่านมาผู้ผลิตมีการพัฒนาแนวคิดของตนเองหรือกลุ่มและตามความต้องการของลูกค้า กระบวนการลดขั้นตอนในการทำงานในการผลิตให้มีความเป็นมาตรฐานมากยิ่งขึ้นและสร้างความสามารถในการผลิตที่มีปริมาณมาก ๆ ให้ทันกับการสั่งซื้อของลูกค้า ส่วนใหญ่ไม่มีการพัฒนาการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ และไม่ค่อยมีรูปแบบของบรรจุภัณฑ์ มีบรรจุภัณฑ์ที่บ่งบอกเอกลักษณ์ต่อผลิตภัณฑ์และตามมาตรฐานสากลเชิงการค้า สนับสนุนในการอบรมการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้ดูมีความทันสมัย มีความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ในแต่ละประเภทที่มีอยู่ในท้องถิ่นและหาสิ่งที่จะมาทดแทนบรรจุภัณฑ์ที่มีต้นทุนสูง มีความต้องการที่จะฝึกอบรมทางด้านความสะอาดของบรรจุภัณฑ์ที่จะนำมาบรรจุสินค้าประเภทอาหาร โดยการจัดหาวิทยากรหรือผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ กระบวนถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตในแต่ละด้านสาขาอาชีพ ช่วยในการปรับปรุงบรรจุภัณฑ์หรือหีบห่อ (Packaging) และการสร้างตราสินค้าเพื่อเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ และยังช่วยยืดอายุสินค้าไม่ให้เกิดการเน่าเสียและไม่แตกหักระหว่างการขนส่ง

5.1.3 ผลิตภัณฑ์และความเข้มแข็งของชุมชน เกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน ระยะเวลาในการจัดตั้งกลุ่มตั้งแต่เริ่มทำธุรกิจ 5 ปีขึ้นไปมากที่สุดผู้ผลิตสินค้า OTOP มีการจัดทำบัญชีอย่างง่าย ๆ ยังไม่เป็น

ระบบและการมีส่วนร่วมกับชุมชนผู้ผลิตมีส่วนร่วมปัจจัยการผลิตแรงงานหรือทุน เพราะส่วนหนึ่งมาจากชุมชนมากที่สุด

5.1.4 ความเป็นไปได้ทางการตลาด พบมากคือความต่อเนื่องของตลาด มีลูกค้าเก่าและลูกค้าใหม่ และไม่ค่อยจะมีการสั่งซื้ออย่างสม่ำเสมอ มีแหล่งจำหน่ายหลักเป็นตลาดภายในจังหวัด เช่น ตลาดน้ำท่าคา ตลาดน้ำอัมพวา และรายได้ในการจัดจำหน่ายสินค้า เทียบกับปีที่ผ่านมา เพิ่มขึ้นไม่เกินร้อยละ 25 ส่วนเรื่องราวหรือตำนานของผลิตภัณฑ์ เป็นภูมิปัญญาจากท้องถิ่นดั้งเดิม มีเอกลักษณ์ได้ มีการพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ และมีเรื่องราวหรือตำนานของผลิตภัณฑ์ มีการบันทึก และมีการนำเสนอ (มีเอกสารหรือคำอธิบายประกอบตัวผลิตภัณฑ์) แต่รูปแบบยังไม่สวยงามและมีรายละเอียดที่ครบ ช่องทางการจัดจำหน่ายให้มากขึ้น เพื่อเพิ่มโอกาสและช่องทางในการเข้าถึงผู้บริโภคและกำหนดกลุ่มเป้าหมายอย่างชัดเจนและเป็นระบบ เช่น ในการตั้งศูนย์จำหน่ายสินค้า OTOP ในแต่ละจังหวัดควรจะมีมองหาศักยภาพของบุคลากรที่จะไปดำเนินงาน

5.1.5 คุณภาพผลิตภัณฑ์ เกี่ยวกับ ลักษณะ เฉพาะผลิตภัณฑ์ มีเครื่องหมาย การรับรองมาตรฐาน ผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น (มพช.) โดยกระบวนการต้องพิจารณาจากสินค้ามีมาตรฐานหรือไม่หรือดูจากเอกสารทางราชการคือมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มพช.) หลังจากนั้นเอาคะแนนที่ได้มาเป็นดาวพอมีดาว (ระดับ 1-5 ดาว) แล้วตรงนั้นจึงถือว่าเป็นสินค้า OTOP เพราะฉะนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจะส่งเสริมให้กลุ่มผู้ผลิตเหล่านี้ให้ได้รับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มพช.) ผลิตภัณฑ์กลุ่มประเภทผ้า เครื่องแต่งกาย ของใช้หรือตกแต่งหรือของที่ระลึก ส่วนสมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร ยังไม่มีการพัฒนารูปแบบและการออกแบบอย่างต่อเนื่อง เช่นการพุดถึงสรรพคุณเป็นยารักษาโรค และในส่วนของผลิตภัณฑ์ในกลุ่มประเภทอาหาร และเครื่องดื่ม ต้องมีสีธรรมชาติของส่วนประกอบที่ใช้ทำและปราศจากกลิ่น รส ที่ไม่พึงประสงค์และไม่พบสิ่งแปลกปลอมที่สัมผัสได้ ยังขาดความรู้ความเข้าใจที่จะพัฒนาสินค้าในด้านกระบวนการผลิตที่ปลอดภัย และการเก็บอาหารที่คงสภาพที่สามารถเก็บไว้ได้นาน ๆ ส่วนในการรับรอง อย. นั้น ผู้ประกอบการต้องจัดเตรียมสถานที่ ตัวอย่างของตัวสินค้า รวมถึงข้อมูลหลักฐานต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นว่าสินค้าของตนเองนั้นมีความปลอดภัย ดังนั้นผู้ประกอบการควรจะเรียนรู้พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้บริโภค ในปัจจุบันด้วย เพื่อมองหาโอกาสในการส่งออกในอนาคต แต่ทั้งนี้ยังประสบกับปัญหาในด้านความไม่ปลอดภัยของอาหารที่ผลิตทั้งในเรื่องการปนเปื้อนของจุลินทรีย์ก่อโรค การตกค้างของสารเคมี สารปฏิชีวนะ และสารพิษ ซึ่งเป็นอันตรายสำคัญที่อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพต่อผู้บริโภค ผู้ผลิตควรจะสร้างความร่วมมือกับภาครัฐ หรือหน่วยงานทางการศึกษาที่มีสาขาวิชาเกี่ยวเนื่องกับการพัฒนากระบวนการผลิตในด้านอาหารเพื่อยกระดับเข้าสู่มาตรฐาน อย่างเร่งด่วน

ผลจากการประชุมกลุ่มในภาพรวมของมติที่ประชุมพบว่า

สิ่งที่คาดหวังของชุมชน คือ อยากให้ชุมชนมีการศึกษาที่สูง เห็นความเป็นอยู่ของครอบครัวในชุมชนดีขึ้นทุกครอบครัวในชุมชนมีค่าครองชีพที่ เพียงพอกับค่าใช้จ่าย มีลานกีฬาสนามออกกำลังกายสวนสุขภาพสวนหย่อมในชุมชนขาดหายไปหรือลดลงไปและอยากให้ภาครัฐเข้าไปดูแลแนะนำส่งเสริมแผนพัฒนาชุมชน ให้ความรู้ในชุมชนอย่างต่อเนื่องและเข้มแข็ง ส่วนสภาพปัญหาของชุมชน พบว่า ในชุมชนมีหนี้สินนอกระบบมากขึ้น กว่าเดิม มียาเสพติดระบาดในชุมชนและเยาวชนในชุมชน เส้นทางคมนาคมในชุมชนเดินทางไม่สะดวกมีน้ำขัง ยังมีน้ำเสียจากชุมชนไหลลงไปในแม่น้ำลำคลอง งบประมาณลงในชุมชนมีน้อยมาก และผู้นำชุมชน ขาดการประชาสัมพันธ์และบางคน ไม่ค่อยเสียสละในการพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง

รูปแบบศูนย์เรียนรู้ ที่น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ผู้วิจัยได้ผลจากการการวิเคราะห์ข้อมูล จากแบบสัมภาษณ์มาเป็นแนวทาง ในการประชุมกลุ่มย่อย โดยมีผู้เชี่ยวชาญ จากหน่วยงานต่าง ๆ จำนวน 9 ท่าน ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลประกอบการพิจารณาเกี่ยวกับ รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ด้านกระบวนการผลิตของกลุ่ม OTOP ที่น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่คุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์ ประเมิน กระบวนการผลิตที่เหมาะสมของกลุ่ม OTOP และสร้างรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ด้านกระบวนการผลิตของกลุ่ม OTOP ที่น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่คุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน พบว่า มี 9 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้ชุมชน

ขั้นตอนที่ 1 จัดเวทีประชาคม การเรียนรู้ในรูปแบบของการประชุมเพื่อการเรียนรู้ร่วมกันในลักษณะเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของคณะทำงานและชาวบ้าน โดยเน้นให้เกิดการค้นหาแนวทางการดำเนินชีวิตในรูปแบบดั้งเดิม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ค้นหาการพัฒนาอาชีพเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนระดมความคิดวิเคราะห์ชุมชนตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงให้มีการวิจัยชุมชนรวมอยู่ด้วย

ขั้นตอนที่ 2 ค้นหาพื้นที่ศูนย์รวมความรู้ประจำหมู่บ้าน ซึ่งต้องเป็น ศูนย์เรียนรู้ ประจำหมู่บ้านมีการบันทึกประวัติหมู่บ้าน ภูมิปัญญาของหมู่บ้าน โดยมีคนเก่ง ผู้รู้ หรือปราชญ์ชาวบ้าน เป็นเจ้าของ ความรู้นั้นจำแนกเป็นเรื่อง ๆ มีประสบการณ์ รวมถึงมีการบันทึก เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน วิถีชีวิตของชุมชนในอดีตถึงปัจจุบัน มีข้อมูลปัจจุบันของหมู่บ้านที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาหมู่บ้าน และสามารถเป็นวิทยากรของชุมชนในการถ่ายทอดความรู้นั้น ๆ โดยครอบคลุมลักษณะของชุมชน

ขั้นตอนที่ 3 เป้าหมายกิจกรรมต้องมีอาคารจัดแสดงองค์ความรู้ ภูมิปัญญา ข้อมูลข่าวสารความรู้ มีคณะกรรมการบริหารศูนย์เรียนรู้ชุมชน ต้องมีความรู้ ต่อการพัฒนา ศูนย์ ส่งเสริมการเรียนรู้ภายในชุมชน คนในชุมชนมีส่วนร่วมเป็นผู้วิจัย ดำเนินการวิจัยโดยใช้กระบวนการค้นหากระบวนการจากภูมิปัญญาดั้งเดิมมาบูรณาการ เชื่อมโยงสานต่อกันบนฐานการเรียนรู้ การวางแผน การดำเนินการของชุมชนร่วมกับหน่วยราชการทางการศึกษาเช่น จากมหาวิทยาลัยราชภัฏ นำมาประยุกต์ตามบริบทวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นที่ชุมชนร่วมกันคิดค้นการแก้ปัญหาอย่างมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการรวมกลุ่ม

พัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านต่างๆ ตามความถนัด ในการสร้างผลผลิต สร้างรายได้ และเน้นการพึ่งตนเองตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้

ขั้นตอนที่ 4 จัดกิจกรรมสร้างองค์ความรู้ใหม่ของชุมชน การค้นหากิจกรรมด้านเศรษฐกิจพอเพียง ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และวิถีการดำเนินชีวิตของคนในครอบครัว ชุมชน การเน้นไปสู่การคิดค้นกิจกรรมและแนวทางการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาที่มาจากฐานทุนทางสังคมเดิมของชุมชน เป็นหลักทั้งทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งอาจอยู่ในรูปการวิจัยและพัฒนากิจกรรมชุมชนที่ได้มีการจดบันทึกเป็นความรู้ประจำหมู่บ้านไว้แล้ว หรือ การรับความรู้จากวิทยากรภายนอกชุมชน เพื่อนำไปสู่ทิศทางการทำงานใหม่ และต้องบูรณาการให้หน่วยงานภายในและภายนอกพื้นที่ เข้าไปศึกษาวิจัยเนื้อหาความรู้และกิจกรรมต่าง ๆ ที่ศูนย์เรียนรู้ดำเนินการถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชน

ขั้นตอนที่ 5 การ ศึกษา เรียนรู้ สิ่งที่มี คุณค่า ค้นหา อัตลักษณ์ ของชุมชน และให้ มีเอกลักษณ์มีสิทธิบัตรคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาขององค์กรชุมชน ให้เหมาะสมกับบริบทวิถีชีวิต รวมถึงการพัฒนาารูปแบบผลิตภัณฑ์และตราสัญลักษณ์ โดยการแบ่งกลุ่มคนที่สนใจเรื่องอาชีพที่เหมือนกัน แบ่งออกเป็นกลุ่มๆ ซึ่งทำให้คนที่สนใจในเรื่องเดียวกันมาเจอกันและแลกเปลี่ยนช่วยเหลือกัน ได้สะดวก หลังจากนั้นศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ค้นหาองค์ความรู้รูปแบบใหม่ ๆ เผยแพร่สู่สาธารณะผ่านช่องทางสื่อที่หลากหลาย

ขั้นตอนที่ 6 เป็นศูนย์ศึกษาดูงานจากภายนอก ทั้งในรูปของสถาบันการศึกษา หน่วยงานราชการ เอกชน และกลุ่มองค์กรประชาชนทั่วไป ทั้งในระดับตำบล อำเภอ จังหวัด และอื่นๆ ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์กับเครือข่ายระดับชุมชน เพื่อนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และวิถีชีวิต ของชุมชนบางคนที่ รวมไปถึง เป็นจุดถ่ายทอดการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่ชุมชน

ขั้นตอนที่ 7 จัดทำปฏิทินกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้มีกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ในส่วนความรู้ภายในชุมชน ควรให้วิทยากรของชุมชนกำหนดตารางเวลาที่จะให้ความรู้ไว้ล่วงหน้า และใน ส่วนความรู้ที่จะเพิ่มเติมจากภายนอกก็ควรมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ และมีตารางเวลาชัดเจน รวมทั้งการจัดกิจกรรมฝึกอบรมที่ต้องมีการเก็บค่าลงทะเบียนจากบุคคลภายนอกชุมชน ที่ถือเป็นธุรกิจของศูนย์เรียนรู้ ก็ควรมีกำหนดเวลาที่แน่นอน แล้วให้คณะกรรมการฯ รวบรวมทำเป็นปฏิทินกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนประกาศไว้ในศูนย์เรียนรู้ชุมชนให้ทราบทั่วกัน

ขั้นตอนที่ 8 กำหนดระเบียบการให้บริการบุคคลภายนอกชุมชน เช่น จะเปิดบริการการเรียนรู้สำหรับบุคคลภายนอกชุมชนในวันใด การขอเข้าอบรม หรือมาศึกษาดูงานจะต้องเสียค่าใช้จ่ายอะไรบ้าง ผู้มาอบรมหรือมาศึกษาดูงานจะต้องประพฤติปฏิบัติอย่างไรในหมู่บ้าน ฯลฯ

ขั้นตอนที่ 9 หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนมีการทำงานเชิงบูรณาการทุกภารกิจควรมีการประสาน ส่งต่อกิจกรรมที่เกินกำลังความสามารถ ให้มีการประสานภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมพัฒนากลุ่ม

ผู้ผลิตสินค้า OTOP ให้มีการเรียนรู้ โดยให้เชื่อมโยงเครือข่ายกับศูนย์เรียนรู้ชุมชนอื่น เพื่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและพัฒนาวิถีชีวิตสุขภาพของชุมชนและภาคีเครือข่าย และจัดประชุมเชิงปฏิบัติการกรรมการบริหารศูนย์เรียนรู้ชุมชนหรือพัฒนาการอำเภอจัดในระดับอำเภอ เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างหมู่บ้าน ซึ่งจะก่อให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือและแลกเปลี่ยนทรัพยากรในการพัฒนาการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้ได้ต่อไป

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

ทางด้าน รูปแบบของบรรจุภัณฑ์ มีบรรจุภัณฑ์ที่บ่งบอกเอกลักษณ์ ต่อผลิตภัณฑ์และตามมาตรฐานสากลเชิงการค้า แต่ส่วนหนึ่งผู้ผลิตยังไม่มีบรรจุภัณฑ์เบื้องต้น เช่นกระดาษ ถุง/ขวดบรรจุแบบธรรมดา ไม่ค่อยมีรูปแบบของบรรจุภัณฑ์ มีบรรจุภัณฑ์ที่บ่งบอกเอกลักษณ์ต่อผลิตภัณฑ์และตามมาตรฐานสากลเชิงการค้า ผู้แทนบริษัทซูโอเซ็น โท (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน) และพรจิต และคณะ (2546 : 45) พบว่า ผลิตภัณฑ์ยังไม่เป็นสากล เนื่องจากรูปแบบผลิตภัณฑ์ยังมีลักษณะเป็นท้องถิ่นมาก ทำให้ไม่เชิญชวนให้เกิดพฤติกรรมในการซื้อ และทำให้มีปัญหาหากต้องการพัฒนาเพื่อการส่งออก

มีความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ในแต่ละประเภทที่มีอยู่ในท้องถิ่นการหาสิ่งที่จะมาทดแทนบรรจุภัณฑ์ที่มีต้นทุนสูง ภาครัฐส่งเสริมการหาวัตถุดิบให้กับผู้ผลิตสินค้าอยู่ในระดับน้อย สอดคล้องกับรัตติยา (2548 : 95) พบว่า ภาครัฐควรให้ความรู้ทางการหาวัตถุดิบอื่นทดแทนที่กำลังจะขาดแคลนในปัจจุบัน และเช่นเดียวกับกัลยา (2550) โครงการวิจัย กระบวนการเข้าสู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน พบว่า ขาดทักษะในการผลิต

ผลิตภัณฑ์และความเข้มแข็งของชุมชน เกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน ระยะเวลาในการจัดตั้งกลุ่มตั้งแต่เริ่มทำธุรกิจ 5 ปีขึ้นไป มากที่สุด ผู้ผลิตสินค้า OTOP มีการจัดทำบัญชีอย่างง่าย ๆ ยังไม่เป็นระบบและการมีส่วนร่วมกับชุมชนผู้ผลิตมีส่วนร่วมปัจจัยการผลิตแรงงานหรือทุน เพราะส่วนหนึ่งมาจากชุมชนมากที่สุดสอดคล้องกับผลการศึกษาของใจมนัส (2540) พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของธุรกิจชุมชน ได้แก่ การบริหารจัดการ ตัวสมาชิกเอง การมีส่วนร่วมของสมาชิก ความเป็นผู้นำ ยังพบชัดเจนในเรื่องของการจัดทำบัญชีอย่างง่าย ๆ ไม่เป็นระบบ สอดคล้องกับสถาบันเทคโนโลยี พระจอมเกล้าพระนครเหนือ เบญจมา (2549 : 48-50) ได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพกลุ่มผู้ผลิตชุมชนและผู้ประกอบการสินค้า OTOP ในจังหวัดนนทบุรี โดยพบว่าการบริหารจัดการกลุ่มธุรกิจของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเขียนแผนธุรกิจอันเป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินธุรกิจได้ โดยเน้นเนื้อหาการอบรมให้ความรู้และแนวคิดด้านการเงินการบัญชี และการจัดทำแผนธุรกิจ

ความเป็นไปได้ทางการตลาด พบมากคือความต่อเนื่องของตลาด มีลูกค้าเก่าและลูกค้าใหม่ และไม่ค่อยจะมีการสั่งซื้ออย่างสม่ำเสมอ มีแหล่งจำหน่ายหลักเป็นตลาดภายในจังหวัดเช่นตลาดน้ำท่าคา ตลาดน้ำอัมพวา และรายได้ในการจัดจำหน่ายสินค้า เทียบกับปีที่ผ่านมา เพิ่มขึ้นไม่เกินร้อยละ 25 สอดคล้อง

กับสุขล สุขเกษม ประธานกลุ่ม OTOP อำเภอบางคนที่พบว่า เมื่อมีการจัดงาน OTOP CITY ที่เมืองทองธานี ในแต่ละครั้งจะมีผู้ผลิตสินค้าในระดับ 3-5 ดาวเท่านั้นถึงจะมีโอกาสเข้ามาขายในงาน ทำให้มียอดการจำหน่ายสินค้าเป็นที่พอใจให้กับผู้ผลิตและถูกใจลูกค้า แต่หากภาครัฐสนับสนุนให้โอกาสผู้ผลิตในระดับ 1-2 ดาวเข้ามาจำหน่ายสินค้าในงานก็จะเป็นการส่งเสริมเพิ่มช่องทางการตลาดและเป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของตนเองในอนาคตเพื่อที่จะก้าวเข้ามาสู่ระดับดาวที่สูงขึ้น นอกจากนี้แล้วยังพบในเชิงประจักษ์จากการประชุมกลุ่ม พบว่าด้านการตลาดปัจจุบันนี้ ผู้ประกอบการช่วยหาตลาดเอง 65% ภาครัฐ 25% และต่างประเทศ 10% ส่วนใหญ่ทำเป็นแบรนด์ของคนอื่น ซึ่งสอดคล้องกับสถิติ (2548 : 95) พบว่า ภาครัฐขาดการสนับสนุนในด้านการจัดหาแหล่งจำหน่ายสินค้าที่มีสถานที่แน่นอน และหาช่องทางในการจัดจำหน่ายให้มากขึ้น เพื่อเพิ่มโอกาสและช่องทางในการเข้าถึงผู้บริโภคและกำหนดกลุ่มเป้าหมายอย่างชัดเจนและเป็นระบบ เช่นในการตั้งศูนย์จำหน่ายสินค้า OTOP ในแต่ละจังหวัดควรจะมีมองหาศักยภาพของบุคลากรที่จะไปดำเนินงานควรจะมีกลุ่มสินค้าที่สามารถจะพัฒนาและเติบโตไปได้ สามารถนำไปแข่งขันกับตลาดต่างประเทศ

5.3 ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

5.3.1 ควรจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับฝึกทักษะอาชีพ บรรยาย สาธิตและทำเป็นตัวอย่าง เช่นมีการแปรรูปเป็นน้ำผลไม้ และนำกลับไปทำเองได้ หรือทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

5.3.2 ควรจัดอบรมหรือช่วยพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP ให้ได้มาตรฐาน มพข. และได้รับ อย.เพิ่มมากขึ้น

5.3.3 ควรจัดอบรมการพัฒนาสินค้าในการลดขั้นตอนในการผลิต การหาบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสม เป็นศูนย์ถ่ายทอดความรู้การสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน

5.3.4 ควรมีความร่วมมือในด้านการจัดทำบันทึกภูมิปัญญา อนุรักษ์พัฒนาวัฒนธรรมประเพณีที่ดียิ่งขึ้น โดยรวบรวมเป็นคลังความรู้ในศูนย์ชุมชน

5.3.5 ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้ด้านการดูแลรักษาสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยในกระบวนการผลิต

5.3.6 ควรมีการจัดกิจกรรม โครงการรณรงค์ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนและภายนอกชุมชน โดยรอบ โดยการบูรณาการการดำเนินงานร่วมกับภาคการศึกษา และ อบต.

5.3.7 ร่วมกันวางแผนการผลิต การบริหารจัดการภายในกลุ่มให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด โดยการเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ให้ครอบคลุมทุกประเภท ได้แก่ ได้แก่ 1) ประเภทอาหาร 2) ประเภทเครื่องดื่ม 3) ประเภท ผ้า เครื่องแต่งกาย 4) ประเภทของใช้/ของตกแต่ง/ของที่ระลึก 5) ประเภทสมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร

5.3.8 ควรพัฒนาและยกระดับสินค้า OTOP ให้ได้มาตรฐาน โดยให้มีการบริหารจัดการร่วมกันกับภาคการศึกษา หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตควรเข้ามาดูแล ให้คำปรึกษา แนะนำอย่างสม่ำเสมอ และให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

5.3.9 ควรจัดสรรงบประมาณเฉพาะเพื่อการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน และสถานศึกษานำความรู้ ความสามารถ ความชำนาญการของเจ้าของแหล่งการเรียนรู้เป็นภูมิปัญญาในการจัดการศึกษา

5.3.10 มีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างแหล่งการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความยั่งยืน มีการเชื่อมโยงความรู้ และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง

5.4 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

5.4.1 ควรมีการศึกษาเจาะลึกภูมิปัญญาชาวบ้านที่กำลังจะสูญหาย โดยการถอดบทเรียนเป็นต้นแบบในศูนย์เรียนรู้ของชุมชน เพื่อนำไปใช้ประโยชน์สำหรับหน่วยงานทางการศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องได้เรียนรู้ชีวิตของชุมชน

5.4.2 ควรมีการศึกษาความเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว และแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น เป็นการนำศิลปวัฒนธรรมวิถีชีวิต ภูมิปัญญามาเป็นจุดแข็งเพื่อสร้างเป็นจุดขายที่แตกต่าง